D·N
22/8 1954

Statskyrkan

I början av denna sommar anordnade Dagens Nyheter genom Svenska Gallupinstitutet en opinionsundersökning rörande gällande regler om anslutning till statskyrkan. Den fråga som framställdes var av följande lydelse: "För närvarande är det så att en vuxen person är tvungen att anmäla utträde ur statskyrkan för att ej vara medlem av denna. Det har föreslagits att i stället den som önskar vara medlem skulle få anmäla sitt inträde. Vilket tycker ni personligen är riktigast?"

Som väntat var gav undersökningen till resultat att en klar majoritet finns för den nuvarande ordningen. De tillfrågades svar, med fördelning på män och kvinnor, var i procential de nedan angivna:

	Totalt	Män	Kvinnor
	%	%	%
Anmäla utträde som nu	66	63	70
Anmäla inträde	24	28	19
Vet inte	10	9	11
	100	100	100

Även andra uppdelningar, på skilda åldrar, stad och land, olika partier, gjordes. Bland de yngre var majoriteten för den nu gällande ordningen något mindre än bland de äldre, men skillnaden är för liten för att tillerkännas någon betydelse. Stad och landsbygd ställde sig i huvudsak lika, med något större övervikt för den konservativa inställningen på landsbygden. Då de tre största städerna, Stockholm, Göteborg och Malmö, avskildes till en särskild grupp blev divergensen i hållning mera framträdande; här ville 56 procent behålla kravet på anmälan för utträde ur kyrkan, medan 36 procent önskade att de som önskade tillhöra kyrkan skulle vara skyldiga att begära inträde. Olikheter partierna emellan konstaterades, men var icke synnerligen markerade. Inom högern och bondeförbundet uttalade sig 78, respektive 82 procent för gällande bestämmelser (17 och 10 procent mot), under det att inom folkpartiet och socialdemokratin motsvarande siffror var 62 och 65 procent (27 och 25 procent mot).

Resultatet är, som sagt, inte förvånande. Partierna har genomgående godtagit den nuvarande, sedan år 1951 tillämpade ordningen; endast ett fåtal folkpartister och socialdemokrater har drivit kravet på sådana regler enligt vilka särskild åtgärd skulle behövas för kvarstannande i statskyrkan. Man kan utgå från att flertalet av dem som skulle inträda i kyrkan, om en anmälan om inträde fordrades, är nöjda med det bestående; även många som är obestämda eller med säkerhet skulle underlåta att inträda, om detta vore behövligt för medlemskap, kan anfas uttala sig konservativt. A andra sidan är det sannolikt att en del av minoriteten är principiellt emot en ordning som presumerar medlemskap i kyrkan, trots att de själva bestämt önskar att tillhöra den. Ingen lär bestrida att efter all sannolikhet kyrkans medlemsantal mycket avsevärt skulle minskas om anmälan om inträde fordrades; enligt de visserligen ofullständiga uppgifter som finns har blott några tusen personer utträtt ur kyrkan.

Statskyrkans betydelse har under de senaste årtiondena i hög grad minskats; en följd härav är att de frikyrkliga organisationerna tycks ha blivit heltointresserade av statskyrkans avskaffande. Vad som ännu är kvar av statskyrka och tvångsanslutning är enellertid tillräckligt för att kränka principen om full religionsfrihet. Inte ens konfessionslöshet i nu gällande ordningen något mindre än bland de äldre, men skillnaden är för liten för att tillerkännas någon betydelse. Stad och landsbygd ställde sig i huvudsak lika, med något större övervikt för den konservativa inställningen på landsbygden. Då de tre största städerna, Stockholm, Göteborg och Malmö, avskildes till en särskild grupp blev divergensen i hållning mera framträdande; här ville 56 procent behålla kravet på anmälan för utträde ur kyrkan, medan 36 procent önskade att de som önskade tillhöra kyrkan skulle vara skyldiga att begära inträde. Olikheter partierna emellan konstaterades, men var icke synnerligen markerade. Inom högern och bondeförbundet uttalade sig 78, respektive 82 procent för gällande bestämmelser (17 och 10 procent mot), under det att inom folkpartiet och socialdemokratin motsvarande siffror var 62 och 65 procent (27 och 25 procent mot).

Resultatet är, som sagt, inte förvånande. Partierna har genomgående godtagit den nuvarande, sedan år 1951 tillämpade ordningen; endast ett fåtal folkpartister och socialdemokrater har drivit kravet på sådana regler enligt vilka särskild åtgärd skulle behövas för kvarstannande i statskyrkan. Man kan utgå från att flertalet av dem som skulle inträda i kyrkan, om en anmälan om inträde fordrades, är nöjda med det bestående; även många som är obestämda eller med säkerhet skulle underlåta att inträda, om detta vore behövligt för medlemskap, kan anfas uttala sig konservativt. A andra sidan är det sannolikt att en del av minoriteten är principiellt emot en ordning som presumerar medlemskap i kyrkan, trots att de själva bestämt önskar att tillhöra den. Ingen lär bestrida att efter all sannolikhet kyrkans medlemsantal mycket avsevärt skulle minskas om anmälan om inträde fordrades; enligt de visserligen ofullständiga uppgifter som finns har blott några tusen personer utträtt ur kyrkan.

Statskyrkans betydelse har under de senaste årtiondena i hög grad minskats; en följd härav är att de frikyrkliga organisationerna tycks ha blivit helt ointresserade av statskyrkans avskaffande. Vad som ännu är kvar av statskyrka och tvångsanslutning är enellertid tillräckligt för att kränka principen om full religionsfrihet. Inte ens konfessionslöshet i undervisningen är helt genomförd; det viktigaste avsteget är den obligatoriska morgonbönen i skolorna.

Inom kyrkan synes man helt naturligt genomgående vilja bevara sina nuvarande privilegier. Då och då talas visserligen nästan hotfullt om att man är beredd på skiljemässa mellan stat och kyrka, därest kyrkan inte får bevara sin fulla självständighet; den s. k. kyrkostriden i Norge torde ha stimulerat sådana antydningar, under senaste tiden gjorda av bland andra ärkebiskopen och den nye biskopen i Stockholm. Men samtidigt är kyrkans mån tydligt medvetna om de väldiga fördelarna av att underhållas av staten och att genom denna automatiskt erhålla nya medlemmar; samtidigt som de kanske uttalandena görs begäres ökade anslag för byggandet av kyrkor, trots att endast ett litet fåtal någonsin går i kyrkan.

Intresset för och debatten kring de religiösa frågorna skulle rimligen ökas om bandet mellan stat och kyrka avskars. För närvarande lär Sverige på detta område höra till världens sluskte länder; om någonsin de stora förkunnarnas domar över religiös byråkrati är befogade, så är det här. Kyrkan lever gott på sina namnkristna, i tröghet och slapp anpassning; att få fortsätta med denna behagliga tillvaro tycks vara dess samlande tanke. Folket i gemen är, mer än i kanske något annat land utom möjligen Danmark, varken religiöst eller irreligiöst; tron och otron ter sig båda som uttryck för överdrifter i intresse och temperament. Ljummare kan det inte gärna bli.

Framgång för Malan

De nu avslutade valen till provinsråd i Sydafrika blev en stor framgång för det av Malan ledda nationalistpartiet. Valen omfattade tre provinser: Transvaal, Kapprovinsen och Oranjefristaten. Nationalistpartiets totala antal mandat steg från 84 till 100, medan det stora oppositionspartiet United Party fick sina platser reducerade från 56 till 47; ett antal nya platser både tillkommit sedan de senaste valen 1949. Särskilt anmärkningsvärt är att nationalisterna nu för första gången vann majoritet i Kapprovinsen. I Natal, som är övervägande engelskspråkigt, består United Partys stora majoritet efter valen för tre månader sedan. Röstsiffrorna visar att nationalistpartiet vunnit ungefär samma anslutning som vid parlamentsvalen på våren 1953, medan United Party förlorat bortåt 200.000 röster. Dessa siffror är inte alldeles rättvisande, eftersom ett relativt stort antal valkretsar denna gång varit obestridda, men man kan med säkerhet fastslå att regeringspartiet gått mycket väsentligt framåt i förhållande till oppositionen. Arbetarpartiet, som oavbrutet försvagats under årtionden — det stora flertalet arbetare röstar för de båda huvudpartierna —, fick denna gång inte ett enda mandat.

Valutgången betyder att alla förhoppningar om en förbättring av den raspolitiska situationen i Sydafrika slagit fel. Nationalistpartiet har under det senaste året genomfört ett stort antal skärpningar av raslagarna; framför allt har undervisningen av infödingar lagts under infödingsministeriet i stället för att vara en provinsiell angelägenhet, och med detta förhållande följer en accentuering av infödingarnas underordning genom bydnadsoch underlägenhetspropaganda i skolorna. Oppositionspartiet är visserligen lika klart inriktat som nationalistpartiet på bevarandet av de vitas oinskränkta välde, men inom detta parti finns dock liberala strömningar, vilket särskilt framgått av att partiet motsatt sig lagförslaget om borttagande av rösträtten för den lilla grupp av rasblandade (färgade) som ännu har denna rätt. Det enda parti som bestämt går in för successiv utjämning raserna emellan, det liberala partiet, har under det år som partiet verkat inte haft några nämnvärda framgångar. På kort sikt är Malans politik uppenbarligen förmånlig för den vita minoritet som behärskar landet, och denna synpunkt är tydligen avgörande för massan av väljare, även om den systematiska undertryckningspolitiken på lång sikt kan väntas medföra en katastrof.

Förbudet mot kommunistpartiet

I USA har vid den slutliga behandlingen i kongressen fått en mildare form än den som för ett par dagar sedan väntades; kommunisterna blir inte individuellt straffbara, utan förbudet medför endast att organisationerna blir olagliga. Den generella kritik som riktats mot lagen kvarstår visserligen förfarande efter denna ändring, men lagen blir tydligen av vida mindre praktisk betydelse. Dess egentliga resultat synes bli att frågan om hållningen till kommunismen blir mindre framträdande i den stundande valkampanjen; både de stora partierna kan förete ett slags alibi, då de i stort sett samarbetat vid lagens utformning. Möjligt är likväl att president Eisenhower inlägger veto mot lagen eller anvarare att han begagnar sin möjlighet att inte underskriva den förrän kongressen åtskilts.

PRESSGRANNAR

Socialdemokraterna kan inte ensamma regera Stockholm om högern och folkpartiet kommer i minoritet efter valet. De har redan på förhand avvisat samarbete med dessa båda partier, i så fall återstår ingenting annat än en samverkan med kommunisterna som före 1950 — i praktiken är det nämligen uteslutet att socialdemokraterna ensamma skulle få majoritet, det framgår av 1952 års röstsiffror, påpekar Svenska Dagbladet (fh):

I själva verket visar en statistisk undersökning att socialdemokraterna, med 1952 års röstsiffror och den mandatfördelning mellan valkretserna som skall tillämpas i år, skulle förlora 4 platser och vinna 2, vilket alltså inte ens skulle ge 43 mandat, deras nuvarande representation, utan endast 41. Därom förmäler av naturligt skäl inte i arbetarkommunens aktuella agitation.

Varför är då hr Sundström så övrig att i detta från hans synpunkt dåliga utgångsläge måla utsikterna till verklig framgång i hjärta fägar? Naturligtvis därför att han i själ och hjärta är starkt medveten om det onda varalet från 1952 och vet att hans parti ingalunda kan vinna majoritet. Men detta bära de "obestämda" väljarna, som bokstavligen på i valet och hvalet, inte få klart för sig: då skulle de strax bli oroliga. De skulle säga sig att de genom att göra vänster om endast skulle åstadkomma att de borgerliga förlorade majoriteten — utan att socialdemokraterna uppnådde den. Resultatet skulle bli att kommunisterna disponerade utskagsrösterna i fullmäktige med de möjligheter att dirigera som de hade på "högkonjunktur" tid före 1950. Detta framtidsperspektiv avskräcker många. Följaktligen måste hr Sundström trots sina solida kunskaper i valmatematik hävda att det är en myt.

Intet bedövningsmedel lär vara starkt nog för att få de minnesgoda att glömma vad som hände efter valet 1946: socialdemokraterna träffade ett skriftligt elnvru icke undertecknat avtal med kommunisterna, som inte bara fick besitta en av presidieposterna i fullmäktige, utan också erhöll fastighetsborgarrådsposten — och därmed t. o. m. inflytande över polisen.:

Då det nit heter att något samarbete inte skall förekomma med kommunisterna efter 1954 års val, menas förmodligen att uppgörelser av liknande slag inte skola ingås en gång till. Men ibhllar sig verkligen någon att socialdemokraterna inte i den ena eller andra formen bli trungna att ge kommunisterna koncessioner, om deras röster åter behövas för att skapa en s. k. vänstermajoritet? Är det sannolikt att kommunisterna i fyra år snällt skulle hitrida socialdemokraternas förslag utan något uthyte alls?

I själva verket har hr Mehr och hans meningsfränder redan inlett ett slags eftergiftspolitik:

Det är ingen hemlighet att kommunisterna i höstas lito förrå att den för bolsjevikfilet alltid lika hågade Georg Branting skulle uppställas till omval på den socialdemokratiska förstakammarlistan, om denna skulle erhålla deras stöd. Villkoret upptylldes. Och hur ha socialjmokraterna uppträtt, då det gällt att rensa ut kommunister vid val av nämndemän i domstolarna och ledamöter i hyresnämnderna? I stället för att begagna tillfället till omarbete på den demokratiska sidan ha hrr Mehr och Sundström gått i spetsen vid förslaken att vrida kommunistiska platser och därvid kritiserat högern och folkpartiet med en illvilja som annars är sällsynt i stadsfullmäktige. Sådant bådar inte gott. Läget kräver sannerligen försiktkning av den borgerliga majoriteten.

I stället för den teoretiska debatt som hr Erlander inlett om regeringsproblemet efter valet vore det på sin plats att upplysa om hur socialdemokraterna tänker sig att klara "regeringen" i Stockholm för den händelse partiet får ett par, tre vinstmandat och majoritetsförhållandet därigenom ändras. Skall det ske i samverkan med kommunister eller med folkpartiet eller med högern?

Kungen ville ha bort Staaff oavsett dennes hållning till försvarsfrågan. Det finner Arbetarbladet (s) dokumenterat genom professor Lindbergs artiklar:

I augusti 1913 meddelade kungen Reichenau att han ämnade ilresiå regeringen vissa försvarsåtgärder, och om "som han sade sig livligt hoppas" regeringen ställde sig avvisande skulle han avsäga den. Kungen hoppades alltså att regeringen inte skulle bli mer försvarsvänlig. Varför? Uppenbarligen därför att han inte ville beröva en utmärkt försvarsvänlig att göra sig av med en regering som han också på andra grunder ogillade. Det var ju inte endast i försvarsfrågan det förelåg motsättningar mellan kungen och Staaff. Till att börja med avskydde kungen Staaff rent personligen, ett förhållande som Brusewitz lägger stor vikt vid. Staaffs parlamentarism med dess spets mot en personlig kungamakt rörde vid kungens hjärtpunkt. Genom Reichenaus för vi nu också lära oss att kungen fann Staaffs nykterhetspolitik och krav på kvinnlig rösträtt oegnmotiska och att han fruktade en mer västmaktsorienterad utrikespolitik. Med andra ord: han ogillade nästan allt vad Staaff representerade. Och hon verkade både öppet och dolt därefter.

Ett upprördande i enlighet med konstitutionella principer var det inte tal om. Här kan vi beskåda kungen som högerpolitiker i kamp mot en uthyggnad av folkstyret. Upprörande är den förtrolighet som rådde mellan kungaparet och Reichenau:

Kungen synes regelbundet ha lämnat Reichenau ingående redogörelser för sitt förhållande till regeringen och som belöning fått råd, avseeda att egga honom till ett konstitutionellt upprördande. Begrunda denna situation. Kungen gav uttryck åt djupt missnöje med sitt eget lands regering till att främmande länds representant och anmodde med denne om lämpligaste sättet att skapa en annan regering — även om kungen inte följde Reichenaus råd var det ett förfarande, långt utanför de av författningen anvisade möjligheterna, som väl förtjänar att karaktäriseras som konspirativt.

Ohlin:

"Bäst för skattebetalarna om hr Sköld är ängslig"

TT. — Hr Sköld har talat överlägset om folkpartiets principiella uppläggning att en del av det vid stigande produktion framkommunerade tillskottet i statskassan skulle reserveras för skattesänkning steg för steg, sade professor Ohlin på lördagen i Bromölla. Nu har han emellertid plötsligt accepterat denna tanke. Tydligen är han ängslig för att folkpartiet skjuter skulle vinna för mycket sympatier bland väljarna.

Hans löften är emellertid mycket obestämda och föga bindande. Trygghet för att en allmän skattesänkning kommer till stånd vinnes om folkpartiet går från vad detta val, ty därigenom markeras väljarnas önskemål. Låt därför hr Sköld efter detta val fortsätta att vara ängslig inför 1956 års val, så kan skattebetalarna känna trygghet för att ej skattena eller med folkpartiet eller med högern?

Kungen ville ha bort Staaff oavsett dennes hållning till försvarsfrågan. Det finner Arbetarbladet (s) dokumenterat genom professor Lindbergs artiklar:

I augusti 1913 meddelade kungen Reichenau att han ämnade ilresiå regeringen vissa försvarsåtgärder, och om "som han sade sig livligt hoppas" regeringen ställde sig avvisande skulle han avsäga den. Kungen hoppades alltså att regeringen inte skulle bli mer försvarsvänlig. Varför? Uppenbarligen därför att han inte ville beröva en utmärkt försvarsvänlig att göra sig av med en regering som han också på andra grunder ogillade. Det var ju inte endast i försvarsfrågan det förelåg motsättningar mellan kungen och Staaff. Till att börja med avskydde kungen Staaff rent personligen, ett förhållande som Brusewitz lägger stor vikt vid. Staaffs parlamentarism med dess spets mot en personlig kungamakt rörde vid kungens hjärtpunkt. Genom Reichenaus för vi nu också lära oss att kungen fann Staaffs nykterhetspolitik och krav på kvinnlig rösträtt oegnmotiska och att han fruktade en mer västmaktsorienterad utrikespolitik. Med andra ord: han ogillade nästan allt vad Staaff representerade. Och hon verkade både öppet och dolt därefter.

Ett upprördande i enlighet med konstitutionella principer var det inte tal om. Här kan vi beskåda kungen som högerpolitiker i kamp mot en uthyggnad av folkstyret. Upprörande är den förtrolighet som rådde mellan kungaparet och Reichenau:

Kungen synes regelbundet ha lämnat Reichenau ingående redogörelser för sitt förhållande till regeringen och som belöning fått råd, avseeda att egga honom till ett konstitutionellt upprördande. Begrunda denna situation. Kungen gav uttryck åt djupt missnöje med sitt eget lands regering till att främmande länds representant och anmodde med denne om lämpligaste sättet att skapa en annan regering — även om kungen inte följde Reichenaus råd var det ett förfarande, långt utanför de av författningen anvisade möjligheterna, som väl förtjänar att karaktäriseras som konspirativt.

Erlanders: Ökat antal tonåringar glädjande

— 1951 hade vi 422.000 ungdomar i åldern 15—18 år. Tio år senare kommer vi att ha 626.000, en ökning med 20 procent, inom vissa distrikt beräknas ökningen uppgå till 200 procent, sade statsminister Erlander i Gränna. Denna befolkningsutveckling är glädjande. Den skapar möjligheter till fortsatt industriell expansion och välståndshöjning. Men det kommer att behövas kraftfulla insatser både från statens, landstingens, kommunernas och arbetsmarknadsorganisationernas sida för att ge dessa växande skaror av ungdomar en fullgod utbildning och smidigt inpassa dem i arbetslivet.

På grundval av ungdomsvårdskommitténs betänkande har under de senare åren en rad konkreta åtgärder till ungdomens stöd vidtagits. Riksdagen har i år beslutat att betydande bidrag skall utgå till de frivilliga ungdomsorganisationernas arbete. Det är en mycket effektiv form av positiv ungdomsvård att genom samhälleliga bidrag stödja den betydelsefulla verksamhet som dessa sammanslutningar bedriver. Mycket återstår dock att göra.

Högern gick mot ungdomsstöd

— Hur lätt ett politiskt program kan komma att framstå som en provkarta på till ingenting förpliktande fraser demonstrerades i våras av högern, yttrade statsrådet Persson i Strängnäs. Han syftade på att högerns företrädare i riksdagen yrkade avslag på så gott som alla de stödåtgärder regeringen föreslagit åt ungdomsorganisationerna för att dessa skulle kunna ta hand om den föreningslösa ungdomen i större utsträckning än nu och på det sättet skapa en motvikt mot framför allt spritmissbruket bland det uppväxande släktet.

I sitt handlingsprogram har högerpartiet starkt understrukit att ungdomsvårdens problem icke angingo av samhället i nära samverkan med hem, skola och ungdomsorganisationer. De positiva åtgärder regeringen föreslog och som tillstyrktes av högern, näroående organisationer, nämligen både dess ungdomsförbund och studieförbundet Medborgarskolan, tilnades i det närmaste bort av högern, ej minst av hr Hjalmarson, nde hr Persson.

Polis besköt bil, tog ung stöldliga

Skottlossning, och polispåkunde inte hejda fyra ungdomar som i stulen bil for fram på vägarna väster om Södertälje på lördagsmorgonen. Efter en vild biljakt körde det stulna fordonet av vägen strax norr om Ytter-Enhörnas kyrka. Kvartetten, två pojkar och två flickor från Stockholm och trakten däromkring, klarade sig utan blessyrer.

De försökte smita från platsen, men inlängandes av Södertäljepolisen. Ungdomarna har gjort sig skyldiga till en del inbrott kring Mälaren. I Västerås stal de en bil i vilken de åkte till Strängnäs, där bytte de fordon och lämnade större delen av det tjuvgods de kommit över under stölderunrån. De fortsatte sedan mot Södertälje, där polisen ordnade spärr vid Hanstavik. Denna nonchalerades och polisen tog upp förföljandet med radiobilen.

Varningsskotten som avlossades hade ingen verkan, utan först efter dikeskörningen gav de sig. En av ynglingarna var efterspanad då han avvikit från en ungdomsvårdsanstalt, den andra ynglingen har tidigare varit på skyddshem. (DN, Södertälje.)

DAGENS NYHETER
TEGELBACKEN, STOCKHOLM 1
Telefon 22 40 00
för rikssamtal: 22 40 20
Telegramadress: Dagenyheter
Postgiro: 4316 (för annonser) nummer 74617 (för prenumeration)
Chefredaktör: Herbert Tingsten
(Ordinarie skärsat kl. 12.30—14.30)
Politisk huvudredaktör: Leif Ahlberg
Redaktionschef och ansvarig utgivare: Sten Hedman
Dagens Nyheters Aktiebolag: Verkst. direktör: Helge Hellbern
PRENUMERATIONSPRISER
A — Stockholmsupplagan
Stor-Stockholm Övriga tidningsområde landet
Månad ..... kr. 6:50 6:—
Kvartal ..... kr. 19:— 17:50
Halvår ..... kr. 37:50 34:50
ANNONSPRISLISTA
daterad 1/1 1954 tillhandahålles på begäran.
Från starten nr 30083
Dagens Nyheters tryckeri, Stockholm 1954.

Annons.

Mattor för längre liv, vackrare färg genom rengöring med "Saltsjöbadsmetoden" pat. metod. Hämtning 19 02 80.

Stil med kvalitet

Hauptbyrå — Lyx
Utförd i rökad björk, jakaranda och mahogny med beslag i antikbehandlad brons. Skivor av Rouge Royalmarmor. Kopia efter original Georg Haupt, Victoria and Albert Museum, London.
Ovanstående är ett exempel — bland de många högklassiga Ni alltid finner hos oss.

ENGSTRÖMS möbler
REGERINGSGATAN 69. Tel. 22 24 30.
Filial: TELLUSBORGSVÄG. 41. Tel. 19 11 30.

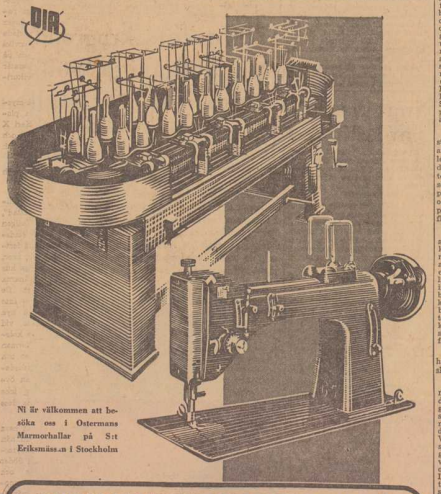

Ni är välkommen att besöka oss i Ostermans Marmorhallar på S:t Eriksmässan i Stockholm

DEUTSCHER INNEN- UND AUSSENHANDEL
MASCHINEN-EXPORT
Berlin W 8 Mohrenstr. 61

Utom textilmaskiner visar vi även andra intressanta produkter från vår metallindustri

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.